

De kracht van de Geest - Toespraak bij Lucas 4, 1-13

In de Bijbel staat boven de tekst van deze evangeliëlezing: **“Jezus door de duivel beproefd”**.

Dat is te mager, te weinig gezegd, omdat je zo weer een stuk tekst isoleert uit het geheel. Daarenboven wordt bij de tekst vaak gemoraliseerd over alles wat wij 'moeten'.

Waar lezen we de tekst? Het is het begin van Jezus' optreden: wanneer Johannes doopt, laat ook Jezus zich dopen met het volk (slechts 2 verzen), dan volgt een identiteitskaart van Jezus (15 verzen), dan gaat hij rondzwerfen in de woestijn waar hij tot drie keer toe op de proef wordt gesteld (13 v.), waarop hij naar Galilea trekt om onderricht te geven in de synagogen (2 v.), samen 32 verzen, goed één bladzijde in de NBV (= Nieuwe Bijbelvertaling).

Er is evenwel een rode draad in deze gebeurtenissen: de heilige Geest

“En toen ook Jezus was gedoopt en hij aan het bidden was, werd de hemel geopend en daalde de heilige Geest (in de gedaante van een duif) op hem neer”.

De heilige Geest staat dus aan het begin van het verhaal, opent alles: vol van heilige Geest gaat hij van de Jordaan naar de woestijn, in de geest zwerft hij rond en in de kracht van Geest keert hij terug naar Galilea. Dat is de rode draad in wat we een scheppingsverhaal kunnen noemen. De doop van Jezus samen met het volk begint met een scheppingswoord, een nieuwe schepping – “het geschiedt”, er is genesis, als heel het volk wordt gedoopt.

Wie is hij dan wel? Het Lucasevangelie voorkomt onze vraag: hij geeft de identiteit aan van Jezus; 2000 jaar geleden was de identiteitskaart je afstamming. Na de doop gaat het dus voort als volgt: “Jezus is naar wordt aangenomen – zo staat het er – zoon van Jozef, zoon van Eli – 70 namen, eindigend met: ...zoon van Set, zoon van Adam, - en nu komt het – “zoon van Adam, zoon van God”.

Déze Adam is een échte zoon van God, eindelijk iemand die als zoon van God handelt. Met deze Adam begint een nieuwe schepping. En het zit er dus meteen bovenop vanwege de twistzoeker, de aanstoker, de pestkop – zoals bij Adam en Eva. Het is meteen oorlog. Het is meteen alles of niets, in alle klaarheid krijgen we een demonstratie van het fundamentele conflict en van wie in dat conflict overwint: Jezus, in de kracht van de geest, een Adamskind dat eindelijk de droom van God over de mens waar maakt.

Keihard en duidelijk, vanaf de eerste woordenwisseling. “Als je dan zoon van God bent, maak van die steen een brood, ... als je zoon van God bent, spring dan naar beneden.” Jezus maakt tot drie keer toe duidelijk wat het is: zoon van God zijn. Het zoveelste Adamskind, de in de Geest gedoopte overwint de duivel. (Dat zou dus 'n beter opschrift zijn boven de tekst) Drie keer, absoluut dus. Op het einde van de tekst druip de duivel af - “tot gelegener tijd” staat er, tot hij in Judas vaart en denkt revanche te kunnen nemen. Hij denkt dan gewonnen te hebben, wij denken (geloven) daar anders over. Tussendoor komt de duivel in het Lucasverhaal soms wel eens roepen en tieren, zoals een hond die van achter een hek, van op een erf bast en blaft, in mensen die door demonen bezeten zijn, enz.

Drie keer maakt Jezus duidelijk wat het is zoon van God te zijn en hij doet dat met woorden uit het boek Deuteronomium, woorden die – als je ze daar in hun samenhang gaat lezen - je duidelijk maken dat Jezus eindelijk de mens is die doet wat het nochtans verlore volk toen niet deed.

Het geschiedt, er is genesis, als heel het volk wordt gedoopt – en dus ook als wij worden gedoopt. In de doop wordt ons heilige geest, de heilige geest geschonken. (Voor wie nu frons – niet gedoopte mensen zijn even goed kinderen van God. Ik ga daar nu niet op in). De doop heeft ons hier samengebracht en wij hoorden zopas de evangeliëtekst waarin ons gezegd wordt: het spel is gespeeld, hij heeft de duivel definitief overwonnen.

Wat moet ik dan, wat kan ik dan daarmee?

Niets en alles. Daarvoor zorgt de twistzaai die we de duivel noemen.

Eén - Als je gedoopt bent, kom je in de woestijn, in de woestijn terecht – de wereld verandert van uitzicht. Maar de heilige Geest is bij ons. De woestijn is niet de vrijwillige afzondering of retraite van zoveel of zoveel dagen, de woestijn is gewoon het menselijk bestaan.

Twee – laten we kijken hoe de twistzaaier het aanpakt.

Eerste dialoog. Heb je honger, maak van die steen toch brood. De duivel maakt het ons niet gemakkelijk en Jezus' antwoord maakt het eigenlijk nog moeilijker. Hij zegt ons alleen maar: je hebt woorden nodig. Hij doet dat met citaten uit Deuteronomium, het Bijbelboek dat in het Hebreeuws “woorden” heet. Woorden? En als ik echt honger heb? Brutaal gezegd, met Bertold Brecht: “*Erst kommt das Fressen, dann die Moral*”, eerst eten en dan preken. Wat kan ik met dit Jezuswoord?

Tweede dialoog. De duivel laat Jezus in een oogwenk alle koninkrijken van de wereld zien, en belooft Jezus de macht over alles als Jezus in aanbidding neervalt voor de duivel. We zitten hier duidelijk in een visionair taalregister, zoals in het boek Apokalyps of Openbaring; over de draak en het beest, beelden van “de wereldse machten”. Ik kan die tekst niet anders lezen dan als een soort erkenning, herkenning van de macht van de duivel over de wereld. Want Jezus antwoordt niet: het klopt niet dat je alle macht hebt. Omdat hij weet dat het zo dikwijls maar al te goed klopt. Jezus zegt enkel een heel radicaal woord, altijd uit Deuteronomium: “buigen zul je voor de Heer (“Heer” als plaatsvervangend voor de onuitsprekelijke eigenaam), je God, en alleen hem dienen”. Wat zijn wij daar eigenlijk mee? Alleen God dienen – als het geen Schriftwoord was, zouden we zeggen dat het ouderwetse catechismustaal is. “Alleen God dienen” - staan we daarmee niet weer bij af, bij het begin, wij kinderen van Adam?

Derde ronde. Een scène op de dakrand van de tempel in Jeruzalem. “Als je Zoon van God bent, werp dan jezelf van hier naar beneden!” en dan komt er iets om bang van te worden: de duivel gebruikt zélf als argument een Bijbelwoord, uit psalm 91: “Hij vertrouwt je toe aan zijn engelen, die over je waken waar je ook gaat. Hun handen zullen je dragen, je voet zal je niet stoten aan een steen”. Dat komt uit de psalm die de kerk elke avond als avondgebed laat zingen of bidden door al wie het getijdenboek gebruikt. Dus ook dat nog, dat de twistzaaier de Bijbel citeert als argument. Waar vinden we waarborgen tegen misbruik van de Bijbel? Jezus antwoordt: “Je zult de Heer, je God, niet op de proef stellen”. Wanneer stelt het Bijbelvolk God op de proef? Als het zich na zijn doopsel, na de doortocht door de Rode zee, de vraag stelt: “is God nu in ons midden of niet?” Dus dat mogen we ook al niet meer vragen – in beproevingen, welke ook. We mogen zelfs niet denken: zouden we het toch niet beter bij onze vleespotten houden?

Is er dan geen houvast voor ons? Ik probeer drie keer ja te zeggen.

Ja, dit Adamskind heeft de duivel overwonnen. Ik weet niet of ons dat altijd helpt, of dat iedereen helpt, ook als men grote moeilijkheden heeft. “Zijt ge gelovig?” vraagt een arts aan een patiënt die nooit daarover 'n woord heeft gezegd. Is het wat die arts merkt, een soort geborgenheid, een soort gerustheid dat Hij inderdaad overwonnen heeft?

Een tweede keer “Ja”, als we verder lezen bij Lucas. Jezus keerde in de kracht van de Geest terug naar Galilea en gaf onderricht in de synagoge waar hij zei:

“De geest van de Heer rust op mij (onze rode draad – van doopsel over woestijn tot nu in de synagoge) hij heeft mij gezonden om aan gevangenen hun vrijlating bekend te maken en aan blinden het herstel van hun zicht, om onderdrukten hun vrijheid te geven.”

De invulling van de zo moeilijke Deuteronomium-citaten van Jezus van daarnet, de invulling daarvan is de navolging – terwijl we blijven vragen en twijfelen is navolging de enige weg. Na welke metafysische discussie ook met atheïsten en agnosten, hou ik me daaraan vast: wie probeer ik te volgen?

Een derde keer “Ja”, in wat ons hier en nu in deze viering gegeven wordt. Een bete brood, niet genoeg om fysiek deze dag door te komen, symbool van het manna dat ons overstijgt. Manna geeft God aan zijn volk als het brood vraag en als Hij zegt dat ze van woorden moeten leven. Brood noch woord, woord én brood, manna, teken dat Hij met ons gaat.

Geert Delbeke

De Lier - 24 februari 2013